

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΨΙΑ, ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ

ΕΤΟΣ ΤΡΙΤΟΝ
1928

ΕΤ. Δ. 1928 Κ. 17
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΚΟΡΤΗΣΙΟΣ ΒΡΑΝΑΣ Ο ΗΠΕΙΡΩΤΗΣ

ΥΠΟ

Κ. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

Κυριωτέρας ειδήσεις περί αὐτοῦ παρέχουσι πρῶτον, ἡ *Ἐκθεσις* περὶ τοῦ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου γραφεῖσα τῷ 1585, σωζομένη ἐν τῷ 5527 Βατικανείῳ λατινικῷ κώδικι· δεύτερον, ἡ *Ἱστορία* τοῦ Κολλεγίου τούτου μέχρι τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ Η' (1623), λατινιστί, σωζομένη ἐν τῷ 10 τόμῳ τῶν Ἀρχείων τοῦ Κολλεγίου· τρίτον, τὸ *Χρονικὸν* περὶ τῶν ἐν τῷ Κολλεγίῳ μαθητευσάντων ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως μέχρι τοῦ ἔτους 1640, ἰταλιστί, σωζόμενον ἐν τῷ 1 τόμῳ τῶν αὐτῶν Ἀρχείων τοῦ Κολλεγίου. Τὰς πηγὰς ταύτας περιέγραψεν ὁ *Emile Legrand*¹ καὶ ἐχρησιμοποίησεν εἰς τὰς βιογραφίας μαθητῶν τοῦ Κολλεγίου Ἑλλήνων καὶ Ρουθηνῶν τοῦ Ἀνατολικοῦ δόγματος· ὁ δ' ἐπίσημος αὐτῶν χαρακτήρ ὄφειλε βεβαίως νὰ μὴ ἐπιτρέπη ἀνακριθείας ἢ ἀμφιβολίας· ἐν τοῖσι τὰς εἰδήσεις αὐτῶν περὶ τοῦ ὑπὸ μελέτην Κορτησίου τὰ πράγματα καὶ ἄλλαι μαρτυρίαι ἐλέγχουσιν ἐσφαλμένας καὶ συγκεχυμένας καὶ σκοπίμως διεστραμμένας, ὡς ὁ λόγος προῖὼν δείξει.

Α'. ΟΝΟΜΑ, ΕΠΩΝΥΜΟΝ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΣ

1. Τὸ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικὸν Κολλέγιον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἰδρυσεν ὁ πάπας Γρηγόριος ΙΓ' διὰ Βούλλης ἀπὸ 13 Ἰανουαρίου 1577, χάριν δῆθεν ἐκπαιδεύσεως καὶ μορφώσεως ἐν τῷ Ἀνατολικῷ δόγματι ἡλληνοπαίδων καὶ ἄλλων ὀρθοδόξων· λέγομεν δῆθεν διότι οἱ ἐν αὐτῷ εἰσαγόμενοι παῖδες ἡλικίας 10-12 ἐτῶν ἀνελάμβανον γραπτὰς καὶ ἐνόρκους ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν Ἁγίαν Ἐδραν, καὶ δεκαπενταετῆς ἔδιδον ὁμολογίαν πίστεως εἰς αὐτήν· πάντες δὲ πλὴν δύο ἢ τριῶν ἔλατινοφρόνησαν. Ἡ ἐγγραφή οἰκοτρόφων μαθητῶν τοῦ Κολλεγίου προσηγήθη τῆς ἰδρυτικῆς Βούλλης· τῷ 1576 ἤδη ἐνεγράφησαν ἕξ τοιοῦτοι ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος καταγόμενοι· ὁ δὲ πρῶτος ἐγγραφεὶς ἦτο ὁ Κορτησίος, Τού-

¹) *E. Legrand* Bibliographie Hellénique du XVII siècle, τ. III Paris, 1895, introd. p. I-XIV. Ἡ βιογραφία Κορτησίου Βρανᾶ ἐν σ. 166-172. Ἡ Ἱστορία ἐγγράφη καλὴ μετὰ τὸ 1623, ὅτε παρατέμπουσα εἰς τὸ de Cons. τοῦ Ἀλλαίου, ἐργον ἐπιπέθην τῷ 1648.

σουρις ἐπωνυμιον ἔχων, ἐκ Γουμενίτζης κατὰ τὴν Ἐκθεσίαν, κατὰ τὰς δύο δ' ἄλλας πηγὰς Βρανᾶς ἐπωνυμούμενος Ἡπειρώτης, ἐκ Χειμάρρας, τῆς ὀνομαστῆς παραλλίου κωμοπόλεως τῆς Ἡπείρου, ἐπὶ τῶν Ἀκροκεραυνίων ὄρεων· διὸ καὶ τις νεώτερος Κεραύνειον ἀποκαλεῖ τὸν Κορτήσιον¹, ἕτερος δ' Ἀλβανόν, καὶ τὴν Μαζαρακιὰν λέγει γενέτειραν², πάντως διότι αὐτὸς ὁ Κορτήσιος ἐν ἔτει 1603 ἐπωνυμήθη Βρανᾶς Μαζαρακαῖος, καθὰ θέλομεν ἰδεῖ. Τὴν ποικιλίαν ταύτην τοῦ ἐπωνύμου καὶ τῆς γενετείρας κολλάζει ὡς ἐξῆς ὁ *Legrand*: «Ὁ Κορτήσιος ἔφερεν ἐπωνυμιον Τούσουρις πρὶν ἢ προσλάβῃ τὸ τοῦ Βρανᾶ, πιθανῶς ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ· οὐδεμία δ' ἀμφιβολία χωρεῖ περὶ τῆς ταυτότητος Τούσουρεως καὶ Βρανᾶ, καθόσον ἕτερος, πλὴν τοῦ Κορτησίου, Ἡπειρώτης δὲν εἰσῆχθη εἰς τὸ Κολλέγιον κατὰ τὴν πρώτην ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ ἑξαετία, οὐδ' ἕτερος ὀνόματι Κορτήσιος μαθητὴς ἀπὸ τοῦ 1576 ἕως τοῦ 1585, καὶ πρὸς τούτοις αἱ πηγαὶ λέγουσιν αὐτὸν πρῶτον ἐγγραφέντα ὡς γενέτειρα κώμη λέγεται ἡ Γουμένιτζα, ἡ Χειμάρρα καὶ ἡ Μαζαρακιὰ. ἐπειδὴ δὲ ἀναντιρρήτως παντὸς ἄλλου αὐτὸς ἀκριβέστερον ἐγνώριζε τὴν γενέτειραν, ἡ Μαζαρακιὰ ὡς τοιαύτη δέον νὰ θεωρηθῇ· αὕτη δὲ καὶ ἡ Γουμένιτζα ὀλίγον ἀπέχουσι τῆς Χειμάρρας καὶ κεῖνται εἰς τὴν περιοχὴν αὐτῆς»³. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπρόβαλε καὶ διατύπωσεν ὁ *Legrand*· ἀλλ' ἡμεῖς ἔχομεν ἐσχηματισμένην ἄλλην γνώμην.

2. Ἀντιθέτως τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθειμένων πληροφοριῶν περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Κορτησίου ἐν τῇ ἐγγραφῇ τῶν μαθητῶν τοῦ Κολλεγίου, ἕτερα ὡσαύτως ἐπίσημος πηγή, τὰ Ἀρχεῖα τῆς Προπαγάνδας τῆς πίστεως (*Propaganda fide*), ἀναφέρουσιν ὅτι ὁ εἰς τὸ Κολλέγιον πρῶτος ἐγγραφεὶς μαθητὴς ἦτο Χειμαρριώτης, καλούμενος Ἀνδρέας Βρανᾶς· τοῦτον οἱ προϊστάμενοι τοσοῦτον ἠγάπησαν διὰ τὴν εἰς τὰ δόγματα καὶ τὴν πίστιν ἀφοσίωσιν αὐτοῦ, ὥστε δὲν ἠθέλησαν ν' ἀποσπασθῇ ἐκεῖθεν· ἔμεινεν ἔπομ. ὡς ἐπὶ τριάκοντα καὶ τρία ἔτη συνεχῆ ἐν τῷ Κολλεγίῳ, οἱ νέοι μαθηταὶ τῆ ὁποίου ἐτίμων αὐτὸν ὡς πατέρα⁴. Τὰ ἀρχεῖα ταῦτα ὡς φαίνεται ἔμειναν

¹) *Leo Allatius*, de cons., Coloniae 1648, σ. 989. Περιηγητὴς τῶν τότε χρόνων, ὁ *Breuning* Κεραύνειον ὀνομάζει τὸ ὑπὲρ τὴν Χειμάρραν ὄρος (*Orient. Reysab.*, Strasbourg, 1612, σ. 11).

²) *Pomp. Rodotà...istoria...del rito Greco in Italia*, Roma 1768. τ. III. σ. 180.

³) *E. Legrand* ἐνθ' ἀν., σημειώσεις 2 καὶ 4 ἐν σ. 166.

⁴) *II. Cirillo Karalensky*, Documenti inediti per servire alla storia delle chiese Italo-Greche, ἐν τῷ περιοδικῷ «Bessarione», anno XV, vol. VIII, Roma 1911—1912 σ. 65, ἐνθα ὑπεσημείωσεν ὁ ἀρθρογράφος ὅτι οὐδὲν εὔρεσεν περὶ Ἀνδρέου Βρανᾶ εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Κολλεγίου, καὶ ἐπρόσθεσεν ὅτι τὸ μὲν πρῶτον πρωτόκολλον τοῦ Κολλεγίου τὸ ἀπὸ τοῦ 1576 ἕως τοῦ 1623 (ἢ παρὰ *Legrand* ἱστορία;) ἀπωλέσθη, ὁ δὲ Βατικάνειος Λατ. Κώδιξ 5.527 περιέχει ἀπλήν μνείαν τῶν ὀνομάτων τῶν μαθητῶν, ἐν οἷς δὲν ὑπάρχει Ἀνδρέας Βρανᾶς, ἐγγραφεὶς τῷ 1576.

ἄγνωστα εἰς τὸν *Legrand*, ἐμελέτησεν ὁμοῦς ὁ *Karalensky*. Ἡ πληροφορία ὅτι ἐπὶ τριάκοντα καὶ τρία συναπτά ἔτη διέμεινεν ἐν τῷ Κολλεγίῳ ὁ Ἄνδρέας Βρανᾶς δὲν ἐπιτρέπει τὴν συνταύτισιν αὐτοῦ καὶ τοῦ Κορτησίου Βρανᾶ, διότι ὁρισμένως καὶ θετικῶς μαρτυρεῖται ὅτι οὗτος ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1591 ἦλθεν εἰς τὴν Νεάπολιν, ἐν ἣ καὶ ἀπέθανεν ἐνῶς ὁ Ἄνδρέας Βρανᾶς ἔζη μέχρι τοῦ 1609 (=1576+33) ἐν Ρώμῃ. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν τελείαν σιωπὴν τῶν Ἀρχείων τοῦ Κολλεγίου περὶ τοῦ ἀνδρός τούτου, τοῦ *Rodotà*, καὶ ἄλλων γραψάντων περὶ τῶν μαθητῶν τοῦ Κολλεγίου, θεωροῦμεν ἀνακριβεῖς καὶ συγκεχυμένας τὰς εἰδήσεις τῶν Ἀρχείων τῆς Προπαγάνδας, αἱ ὁποῖαι ἀνάγονται εἰς συνέλευσιν τῆς 16 Ἰουλίου 1685, ἤτοι μετὰ ἕνα αἰῶνα.

3. Φέρομεν ἤδη τὸν λόγον εἰς τὸν Κορτήσιον. Ἀπὸ τῶν πρώτων ἐκδρομῶν τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ τῆς Ἡπείρου (1423) ἐπὶ Σουλτὰν Μουράτ Β', ἰδίᾳ δὲ ἀπὸ τοῦ 1467, ὅτε ἀπεβίωσεν ὁ κατ' αὐτῶν νικηφόρος ἑπεραμυνθεὶς τὴν χώραν ἡγεμὼν Γεώργιος Καστριώτης ὁ Σκεντέρμπεγ κλειστόι Ἡπειρώται ἀντὶ τῶν δεινῶν τῆς δουλείας καὶ τῆς αἰχμαλωσίας προὔτιμησαν τὴν πανοικεὶ μετανάστευσιν, ὡς καὶ ἄλλοι ἐκ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος ἐλθόντες δὲ καὶ ἀποκαταστάντες εἰς τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, εἰς τὴν Καλαβρίαν, τὴν Σικελίαν καὶ λοιπὴν Ἰταλίαν, συνέπηξαν κόμας, παροικίας, ἀδελφότητας καὶ σὺν τῷ χρόνῳ συνήψαν ἐπιγαμίας μετὰ τῶν ἐγχωρίων, παραμένοντες εἰς τὰ πάτρια Ἀνατολικὰ δόγματα. Καὶ οἱ μὲν ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος προελθόντες διεκρίνοντο διὰ τῆς ἐπικλήσεως Ἰταλο-Γραικοὶ (*Italo-Graeci*), οἱ δ' ἐξ Ἡπείρου μερικώτερον Ἡπειρώται (*Epirota*), γενικώτερον δὲ Ἰταλο-Ἀλβανοὶ (*Italo-Albanesi*). Εἴμεθα λοιπὸν τῆς γνώμης ὅτι ὁ Κορτήσιος ἀπόγονος ἦτο Ἡπειρωτικῆς οἰκογενείας, εἰς ἄγνωστον ἐποχὴν ἐλθούσης εἰς ἐπιμιξίαν, καὶ ἐκ παραδόσεως διατηρησάσης μὲν τὴν μνήμην τῆς ἐξ Ἡπείρου καταγωγῆς, ἀπολεσάσης ὁμοῦς ἢ καὶ συγχυσάσης τὴν τῆς γενετείρας τῶν προγόνων κόμην. Εἰς τὴν γνώμην ταύτην προήχθημεν ἀφ' ἑνὸς ἕνεκα τοῦ ξενικοῦ κυρίου ὀνόματος, συνήθους μὲν παρὰ τοῖς λατινικοῖς λαοῖς, ἀλλ' ὡς ἑπωνύμου, Κορτήσιος, λατ. *Cortesius*, ἰταλ. *Cortesio*, γαλλ. *Cortez*, ἰσπ. *Cortez*, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἕνεκα τῆς ποικιλίας τοῦ ὀνόματος τῆς γενετείρας κόμης καὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ ἑπωνύμου, δεικνυσούσης προφανῶς συνεχῆ προσπάθειαν ἐρεύνης εἰ,

*) Ὁ *Legrand* ἐνθ' ἀν. σ. 287, 598, T. IV σ. 408-406, 463-468 ἀναφέρει πολλὰ μέλη Ἡπειρωτικῶν οἰκογενειῶν, ἔχοντα ἐπώνυμον Κορτησίου καὶ μαθητεύσαντα εἰς τὸ Κολλέγιον. Καὶ ὁ Γεννάδιος Σχολάριος ὁ Πατριάρχης Κ/πόλεως (1454-1459) ἐπωνυμεῖτο ποτε Κουρτέσης, ἐκ παραφθορᾶς κατὰ τὸν Δ. Ροδοκανάκιν τοῦ Κορέσσης=Κορέσιος ἐν Ἀγχιάλῳ τοῦ Εὐξείνου ἠκούσαμεν θῆλυ ὄνομα κόριον ἢ Κουρτέσα, θωπευτικὸν δῆθεν τοῦ, ἢ Κόρινα.

τὴν ἐξακρίβωσιν ἀμφοτέρων, καθόσον αἱ παραδόσεις μεταβαίνουσαι ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν καὶ ἀπὸ στόματος εἰς στόμα εἰς τοὺς ἐπερχομένους, δταν μάλιστα συμβαίνωσι καὶ ἐπιμιξίαι καὶ ἐπιγαμίαι ξένων, ὑπόκεινται εἰς παραμορφώσεις ἢ καὶ ἀπώλειαν. Ἐπομένως ἐνδέχεται ὄχι μόνον τὸ ἐπώνυμον Μαζαρακαῖος, ἀλλὰ καὶ τὸ Βρανάτος, Βρανᾶς, καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ Τοσόουρις, νὰ ᾧσι τοπικὰ ὀνόματα· μεταξὺ Βερατίου καὶ Μοσχοπόλεως, βορείως τοῦ διαμερίσματος τῆς διοικήσεως Πρεμετῆς ὑπάρχει κώμη Τότζιαρι καλουμένη¹· μὴ φανῆ δὲ τὸ ἐνδεχόμενον τοῦτο παράδοξον· ἀφοῦ αἱ ἐν τοῖς Ἀρχείοις τοῦ Κολλεγίου σωζόμεναι δύο βιογραφίαι τοῦ Κορτησίου δίδουσι αὐτῷ ἄλλο ἐπώνυμον καὶ ὀνομάζουσι ἄλλην κώμην γενέτειραν καρὰ τὰ δηλωθέντα ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν εἰς τὸ Κολλέγιον ἐγγραφὴν, μάλιστα δὲ τὸ ἐπώνυμον Βρανᾶς ἀντὶ τοῦ τοῦ Τοσόουριως, ὅπερ μαρτυρεῖται φέρων καὶ ἐν ἔτει 1589. Σημειωτέον δὲ ὅτι κατὰ τὴν ἐγγραφὴν, αὐτοῦ τῷ 1576 ὁ Κορτησίος ἦτο περίπου δωδεκαετής, καὶ εἶναι πιθανώτατον νὰ ἐγένετο ἤχῳ συγκεχυμένων οἰκογενειακῶν παραδόσεων. Ἡ κώμη Γουμενίτζα, ἢ δηλωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κορτησίου ὡς γενέτειρα κεῖται ἐν τῷ θέματι τοῦ Αὐλώνος, οὐ μακρὰν τῶν Καννίνων, νῦν Ἡγουμένιτζα «ἐκ τοῦ ἠγεῖσθαι τῶν ἄλλων χωρίων ἴσως τὸ πάλαι»².

¹) Ἀραβαντινός, Χρονογρ., Ἡλείου, 1857, ἔτ. Β' σ. 382, ἀλβανικὸν χωρίον. Ὁ Kiepert, Carte de la Turquie d'Europe 1870, Carte de l'Épire et Thessalie 1907 γράφει Douchagi. Ἡ καμόπολις αὕτη κατοκεῖτο ὑπὸ ὁμογενῶν, τῶν ὁποίων τὴν εὐσέβειαν καὶ φιλοπατρίαν μαρτυρεῖ τὸ ἐπόμενον, ἴσως ἀνάκδοτον, ἐγγραφοῦ, ἀποκεῖμενον ἐν φ. 568, — 578 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 338 χειρογράφου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Φαναρίῳ Ἀγιοταφικικοῦ Μετοχίου.

«Ἐτέρα ὁμολογία».

«Διὰ τοῦ παρόντος δῆλον γίνεται, ὅτι οἱ χριστιανοὶ τοῦ χωρίου Ντούσαρι λεγομένου, οἱ εἰς τὰ φῦδα (=Κωνσταντινούπολιν) εὐρισκόμενοι, ὅ τε δεῖνας καὶ οἱ λοιποὶ, ἔχοντες καὶ τὰς γνώμας τῶν λοιπῶν κατὰ τόπον συνεγγωρίων αὐτοῖς, παραγενόμενοι ἐν τῇ Πατριαρχικῇ αὐλῇ, ἀνήγγειλαν καὶ ὁμολόγησαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες, ὅτι προνοούμενοι καὶ στοχαζόμενοι τὰ τῇ κοινῇ αὐτῶν συντελοῦντα καὶ συμφέροντα, συνέφωνησαν ἤδη πρὸς ἀλλήλους καὶ τὸ ἐν ἐγένοντο, ὑποσχόμενοι τὸ ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς διάγειν καὶ πολιτεύεσθαι εἰρηνικῶς καὶ φιλαδέλφως καὶ κατὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ χριστιανικοῦ πολιτεύματος, καὶ ἐνὶ λόγῳ εἶναι ὡς μία ψυχὴ ἐν πολλοῖς τοῖς σώμασι, καὶ συναγωνίζεσθαι καὶ συμπροσπαθεῖν εἰς τὰ πρὸς κοινὴν αὐτῶν ὠφέλειαν συντελοῦντα κατὰ πάντα τρόπον· ὅς δ' ἂν καὶ ὁποῖος ἐξ αὐτῶν τολμήσῃ ἀθετῆσαι καὶ ἀποσκιστῆσαι ἐφ' οἰαδήποτε προφάσει μετὰ τὸν μεταξὺ τούτων πάντων γεγονότα ἀδελφικὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης κατὰ θεὸν καὶ τὴν κοινοφελῆ συνθήκην καὶ συμφωνίαν ταύτην, ὁ τοιοῦτος ὀφείλει οὐ μόνον παιδεύεσθαι ἐκκλησιαστικῶς, ἀλλὰ καὶ πληροῦν πρὸς τὴν Κοινότητι αὐτῶν γρόσια παντακόσια. Οὕτως ἀνήγγειλαν καὶ συνέθεντο οὗτοι πάντες κοινῇ αὐτῶν καὶ ὁμοφώνῳ γνώμῃ καὶ συναινέσει· ὅθεν καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου ἐνδειξὴν καὶ διηγεσὴ τὴν ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν καὶ ἐδόθη αὐτοῖς· φησὶ» (=+1750).

²) Ἀνθίμος μητροπολίτης Βελιγράδων, Περιγραφή... Βελιγράδων, ἐν Κερκύρῃ, 1868, σ. 46.—Π., Ἀραβαντινός, ἐνθ' ἀν. σ. 378.—Ἐν τῷ ἀλφαβητικῷ πίνακι τῶν τοπικῶν ὀνομάτων ἀναφέρεται μόνον τὸν ἐν Θεσπρωτίᾳ λιμένα τῆς Γουμενίτσας (σ. 41).

4. Δεύτερον ἐπώνυμον ἀντὶ τοῦ «Τούσουρις» λαμβάνει ὁ Κορτήσιος τὸ Βραναῖος μᾶλλον ἢ Βραναῖος ἀπὸ τοῦ 1590 ἢ, ὡς ὑποθέτομεν, μικρόν τι πρότερον, εἴτε ὡς οἰκογενειακόν, εἴτε ὡς τοπικόν ἐπώνυμον.

Ἐν Ἡλείῳ ὑπάρχει χωρίον Βραναῖα, καὶ κωμόπολις Βραναῖστα βορειότερον τῆς Χειμάρρας σημειωτέον ὅτι εἰς τὰς χώρας τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου ἀπαντῶσι τοπικὰ ὀνόματα, ἔχοντα μὲν ρίζαν Βραν, καταλήξεις δὲ διαφόρους, οἷον ἐν Θεσσαλίᾳ, Βραναῖα· ἐν Σερβίᾳ, Βράνγια (Wiwajana) κωμόπολις¹· ἐν Βουλγαρίᾳ, Βράνα-ποτάμιον. Πιθανῶς ὑπῆρξε καὶ ἐν Ἡλείῳ χωρίον Βράνα ἢ Βραναῖα, ἐρημωθὲν καὶ ἐκλείψαν ἔνεκα μεταναστεύσεων κατὰ τὸν ΙΕ΄ ἢ ΙΣ΄ αἰῶνα, καὶ ἴσως ἐξ αὐτοῦ κατήγοντο οἱ πρόγονοι τοῦ Κορτησίου. Βρανᾶς δ' ἐπώνυμον ἔφερε πολυσχιδῆς βυζαντινὴ οἰκογένεια, ἐξ Ἀρμενίας καταγωγὴν ἔλκουσα μνημονευομένη ἀπὸ τοῦ 1048 ἔτους καὶ μετέπειτα ἐπὶ στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων ἰδίᾳ τῷ 1205 Θεόδωρος Βρανᾶς ἐνυμφεύθη τὴν Ἀγνήν, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς τότε Φραγγίας, δις χηρεύσασαν· ἐκ μὲν πρώτου γάμου μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Β' Κομνηνοῦ², μείνασαν ὁμοῦ παρθένον, ἄτε ἔννεαετῆ· ἐκ δευτέρου δὲ μετὰ τοῦ ἐβδομηκοντούτου Ἀνδρονίκου Β' Κομνηνοῦ. Κλάδος τῆς οἰκογενείας ταύτης ἐξισλαμίσθη κατὰ τὸν ΙΒ΄ αἰῶνα, διατηρήσας, ὡς καὶ ὁ τῶν Τραπεζουντίων Γαβράδων, τὸ ἐπώνυμον, ἀλλὰ διαστραφέν, προταχθέντος τοῦ ἔλιφ, κατὰ φθογγολογικοὺς κανόνας τῆς τουρκικῆς γλώσσης, εἰς Ἐβρενός, Ἐβρενός-ὄγλη (Βρανεζης, Ἀβρανεζης, Βρενεζης, Βερενεζης, παρὰ τοῖς ἐσχάτοις Βυζαντινοῖς ἱστορικοῖς).

Ἐν μέλος τῆς ἐξισλαμισθείσης ταύτης οἰκογενείας ἤκμαζεν εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Καραση-ογλοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, φέρον τὸν ἐπινίκιον τίτλον Γαζῆ Ἐβρενός βέγ, διάφορα δ' ἄλλα σπουδαίας παρέσχον ὑπουργίας εἰς τὸ κατὰ τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα ἰδρυθὲν Ὀσμανικὸν κράτος, ὧν ἀπόγονοι ζῶσι καὶ σήμερον³. Χαμζᾶς Βρανίλο (Βρανόγλη, ἀρά γε), Τούρκος πρίν, Χριστιανὸς τῷ 1443, διοικητὴς Κροΐας, κόμης τοῦ Μὰτ (Branas Comte Scander bey) τῷ 1450, ἐφονεύθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1463, ὁ δ' ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας τῷ 1368 ἢ 1379 ἐφονεύθη ἐν Ἰωαννίνοις⁴. Βραναδῶν οἰκογένεια, λέγει ὁ Ἀραβαντῶς (Β' 269) ὑπῆρχε

¹) C. Mostras, Dictionnaire géographique de l'Emp. Ottoman, St.-Petersbourg, 1873 σ. 41.

²) Περὶ διαφόρων Βραναδῶν ὁ Ducangius, Fam. Byz., 214, 216, ER.

³) Περὶ Ἐβρενός Leunclavius, Pand. Hist. Turc. N° 27. — J. Mordtmann, Encyclopédie de l'Islam, livraison 18e, Paris, 1918, ἐν λ. Ewrenos. Τ' ἀρχικὰ Τουρκικὰ γράμματα ἔλιφ καὶ βᾶβ ἀναγνωσθέντα ὡς δίφθογγοσ παρήγαγον τὸ ὄνομα Ὀρνος, νομισθὲν Honorius, καθὰ παρατηρεῖ ὁ Cantemir, Hist. de l'Emp. Ottoman, Paris 1743, σ. 202-203.⁴

⁴) C. Hopf, Chron. Graeco-Romanes, Berlin 1873, σ. 285, 286, 301, 533.¹

τῷ 1805 ἐν Ἰωαννίνοις. Ἐξάγεται λοιπὸν ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι τὸ ὄνομα Βρανᾶς οὔτε ἄγνωστον, οὔτε ξένον ἦτο ἐν Ἠπείρῳ· μένει δ' ἀπορον διατί ὁ Κορτήσιος μετεχειρίσθη τὸν τύπον Βρανάϊος μέχρι τινός, καὶ ἐπὶ τέλος τὸν τοῦ Βρανᾶ.

β. Ὁ Κορτήσιος τῷ 1603 ἐπωνυμεῖται Βρανᾶς Μαζαρακαῖος· προδήλως τὸ μὲν πρῶτον οἰκογενειακόν, τὸ δ' ἄλλο τοπικὸν φαίνεται ὅτι πράγματι δ' ἐν Ἠπείρῳ ὑπῆρχον καὶ ὑπάρχουσι χωρία οὕτω καλούμενα. Μνημονεύεται συνοικισμὸς (casola) Μεζερέκι (Mesereschi), διατελέσας ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐν ἔτει 1280 ἀποβιώσαντος Α' Ἀνδρέου Μουζάκη τοῦ Σεβαστοκράτορος¹· σήμερον δ' ὑπάρχει ἐν χωρίον Μαζαράκι (τουρκιστὶ Μεζαρίκ) ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ ἐν τῷ τμήματι Κουρέντων, τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας Βελλᾶς καὶ Κονίτζης², καὶ μία κωμόπολις Μαζαρακιά βορειότερον τοῦ Μαργαριτίου, οὗ ἀπέχει πέντε περίπου χιλιόμετρα, ὑπαγομένη ἐπὶ τουρκοκρατίας εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν τούτου, ἐν τῇ διοικήσει τῶν Ἰωαννίνων³ τὸ ἐθνικὸν ἀμφοτέρων ἐπεκράτησεν ὑπὸ τὸν τύπον Μαζαρακαῖος⁴. Διεπίστωσεν ἄρα γε ὁ Κορτήσιος τὴν ἐκ τῆς οἰκογενείας Βρανάδων καταγωγὴν αὐτοῦ, καὶ τὴν κώμην Μαζαράκι ἢ τὴν κωμόπολιν Μαζαρακιάν ὡς προγονικὴν γενέτειραν, καί, πεπεισμένος πλέον, ἐπωνυμήθη Βρανᾶς Μαζαρακαῖος, προτιμήσας τὸ εἰδικὸν τοπικὸν ὄνομα τοῦ γενικοῦ Ἡπειρώτης; ἢ μήπως ἐξ ἐθνικῆς ὑπερηφανείας κινούμενος ἐπωνυμήθη Μαζαρακαῖος, καθότι Mesereschus ἐπωνυμεῖτο ὁ ἀρχηγέτης τῆς οἰκογενείας τῶν Καστριωτῶν, ὁ πάππος τοῦ Γεωργίου Καστριώτου Σκεντέρβεγ, ὁ Κωνσταντῖνος ὁ ἡγεμονεύσας ἐν τῇ Ἠμαθίᾳ καὶ Καστορίᾳ, καὶ τῷ 1390 ἀποβιώσας;⁵ Σημειωτέον ὅτι καὶ οἱ ἔγγονοι αὐτοῦ Κωνσταντῖνος καὶ Γεώργιος, ὁ διάσημος τῆς Ἠπείρου ἡγεμὼν, ὁ Σκεντέρβεγ Καστριώτης προσεπωνυμοῦνται Masaraschia ἐν ἐπισήμῳ ἐγγράφῳ, ἐπωνυμίαν μὴ ἀναφερομένην ὑπὸ τοῦ Βαρλετίου, τοῦ βιογραφήσαντος ἐκτενῶς τὸν Σκεντέρβεγ, οὐδὲ τοῦ συντάξαντος τὴν ὑπὸ τοῦ Εὔγ. Βουλγάρεως ἐξελληνισθεῖσαν καὶ ἐν Μόσχᾳ τῷ 1812 ἐκδοθεῖσαν ἱστορίαν τοῦ ἥρωος ἐκείνου. Τὴν διευκρίνησιν τοῦ θέματος ἀφίνομεν εἰς τοὺς μεθ' ἡμᾶς, περιοριζόμενοι εἰς τὴν ἀναδημοσίευσιν μέρους σχετικοῦ ἐκ τοῦ ἐπισήμου τούτου ἐγγράφου, χρονολογίαν φέροντος 8 Ὀκτωβρίου 1467.

¹) Αὐτόθι, σ. 281.

²) Ἀραβαντινός, Β' 101, 330.—Ἐπιτηρεῖς τοῦ ἐν ΚΠόλει Φιλεγκαιδ. Ἡπειρωτικοῦ Σαλλόγου, ἔτος β', ἐν ΚΠόλει 1875, σ. 195, 239.

³) Mostras, αὐτ. σ. 168/164.—Ἀραβαντινός, Β' σ. 101, 349, χωρίον Ἀλβανικόν.

⁴) Χροσικόν... Πρόκλου ἐν Ἑλληνομνήμονι (Μουσταξόδου) § 18, σ. 517, ἐνθα ἐσφαλμένως Μαζαρακαῖος § 23, σ. 528. § 40, σ. 558.—Ἡπειρωτικά, ἐκδ. Βέπκερ, Βόννη 1839, σ. 220, 227, Μαζαρκίους σ. 236, Μαζαρακαῖος.

⁵) *Ducanگیus*, *Jllyricum*... *Rosoni* 1746, σ. 137, § II.—*Fam. Byz.* σ. 349 **BR**.

»Noi *Giovanni* per grazia di Dio, Re degli Aragonesi, di Sicilia, di Gerusalemme e di Valenza.

Col lettere dell' Illustrissimo Re di Napoli *Ferdinando*, nostro nipote, furono a noi raccomandati Nicolo Bidera Lascari e Costantino *Masaracchia* Castriotta, principi dell' Epiro e dell' Albania, valorosi capitani contro i Turchi, *consanguinei* di *Giorgio Masaracchia Castriotta Shkanderbeg*, e i di cui padri, col detto Giorgio Shkanderbeg e loro soldati, pochi anni addietro venuti dall' Albania grandemente si adoperarono a difesa del nostro Regno di Sicilia e di tutto il Regno di Napoli contro le Galliche Angioine incursioni. Ora, invasi dai Turchi l'Albania e l'Epiro, i predetti Nicolo e Constantino, passati nel nostro Regno con alquante Colonie ivi intendono abitare. Per ciò noi, sicuri della loro cattolica religione, integrità, bontà, prudenza e valore e considerando la loro grande nobiltà . . . »¹

6. Ἐκ τούτων πάντων ἐσχηματίσαμεν τὴν γνώμην ὅτι ὁ Κορνήσιος ἐγεννήθη ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ ἦτο τοῦ Ἀνατολικοῦ δόγματος, ἐφ' ὃ δεκτὸς ἐγένετο μαθητὴς ἐν τῷ Κολλεγίῳ πεπεισμένος ὢν περὶ τῆς ἐξ Ἡπείρου καταγωγῆς τῶν προγόνων αὐτοῦ μεθ' ὑπερηφανείας ἀπεκαλεῖτο Ἡπειρώτης καὶ Ἕλληνας ἄλλ' ἀδέβαιος περὶ τῆς οἰκογενειακῆς ἐπωνυμίας καὶ γενεαίρας κόμης προέβαινε εἰς ἐρεῦνας καὶ κατὰ τὰ ἐκάστοτε πορίσματα προσελάμβανε ἐπωνυμίας· εἰς τοῦτο ἴσως ὀφείλεται ἡ ἀντικατάστασις τῆς μέχρι τοῦ 1589 ἐπωνυμίας Τουσοῦρεως διὰ τῆς τοῦ Βραναῖ τῷ 1590 ἀντιθέτως δὲ τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ μακαρίτου *Legrand* εὑρομεν μνησίαν καὶ ἄλλου Ἡπειρώτου, τοῦ Ἀνδρέου Βραναῖ τοῦ Χειμαρριώτου, πρῶτον ἢ ἐκ τῶν πρῶτων μαθητῶν τοῦ Κολλεγίου (ἐὰν μὴ σφάλωνται τὰ Ἀρχεῖα τῆς Προπαγάνδας)· ἐκτὸς δὲ τῆς περιοχῆς τοῦ διαμερίσματος τῆς Χειμάρρας, τὰς κόμης τὰς ἀναφερομένας ὡς γενεαίρας τῶν προγόνων ἢ τοῦ Κορνησίου αὐτοῦ, καθόσον ἡ μὲν Γουμένιτσα ἀπέχει τῆς Χειμάρρας περὶ τὰ 30 χιλιάμετρα βορειοανατολικῶς, ἢ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ κόμη Μαζαράκι (-κιὸ) περὶ τὰ 80 ἐπίσης βορειοανατολικῶς καὶ ἡ κωμόπολις Μαζαρακιὰ περὶ τὰ 90 πρὸς Νότον. Σημειώσωμεν καὶ τὸ χωρίον Μαζάρι εἰς ἀπόστασιν δύο μόνον χιλιαμέτρων ἀπὸ τῆς Γουμενιτζης, τοῦ ὁποῦ δμως τὸ ἐθνικὸν δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἦναι Μαζαρακαῖος, ἀλλὰ Μαζαριώτης. Ἀπασαὶ αὗται αἱ κόμαι ἐκατοικοῦντο ὑπὸ Τούρκων καὶ Ἀλβανῶν κατὰ τὸν Ἀραβανιόν, καὶ μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας.

¹) *Arciprete Paròs Onofrio Buccola*, la colonia Greco-Albanese di Mesojonio; Palermo, 1909, p. 11-12.

Β' Ο ΚΟΡΤΗΣΙΟΣ ΕΝ Τῷ ΚΟΛΛΕΓΙῷ

7. Ἡ Ἐκθεσις, ἡ συνταχθεῖσα τῷ 1585, ὡς εἶπαμεν ἄνωτέρω, λέγει ὅτι τότε ὁ Κορθησιος εἶχεν ἡλικίαν εἴκοσι καὶ ἑνὸς ἔτους· ἄρα ἐγεννήθη τῷ 1564· δωδεκαετῆς ἦτο ὅτε τῷ 1576 εἰσηλθεν εἰς τὸ Κολλέγιον, δοὺς τὴν νενομισμένην ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ γίνῃ κληρικός, τιθέμενος εἰς τὰς διαθέσεις τῆς Παπικῆς Ἑδρας· ἔδωκεν ὁμολογίαν πίστεως μετ' ἄλλων μαθητῶν τῇ 10 Αὐγούστου 1580, δεκαπενταετῆς περιπου· διεκρίθη ὡς μαθητῆς εὐφυέστατος, φιλομαθέστατος καὶ ἐπιμελέστατος· ἐτελειοποιήθη δὲ εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν, εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ εἰς τὴν θεολογίαν· διήρκεσαν αἱ σπουδαὶ μίαν δεκαπενταετίαν¹ ὅτε ἡ ἀποφοίτησις συμπύπτει τῷ 1591. Μολονότι δὲ αὐτὸς ἦτο ὁ πρῶτος εἰσελθὼν μαθητῆς εἰς τὸ Κολλέγιον, ἐν τούτοις ὁ πρῶτος ἔξετασθεὶς καὶ διδακτορικὸν δίπλωμα λαβὼν τῇ 24 Ἰανουαρίου 1591 ἦτο ὁ ἐκ Κερκύρας Πέτρος Ἀρκούδιος, μετὰ δωδεκαετῆς ἢ δεκατετραετῆς σπουδᾶς². Αἱ ἐν τοῖς Ἀρχείοις Βιογραφίαι λέγουσιν ὅτι μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν ὁ Κορθησιος διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Sanctorio, ἐπιτηρητοῦ τοῦ Κολλεγίου, ἐκτιμήσαντος τὴν ἰκανότητα τοῦ Ἡπειρώτου, διδάσκαλον τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὰς τάξεις τῶν ἀρχαρίων μαθητῶν τοῦ Κολλεγίου καὶ παρέμεινε εἰς τὴν ὑπουργίαν ταύτην ἐπὶ μίαν πενταετίαν, πολλοὺς καὶ ἀρίστους ἀναδειξας μαθητάς³. Κατὰ ταῦτα ὁ Κορθησιος ἔμεινε εἰς τὸ Κολλέγιον δεκαπέντε ἔτη διδασκόμενος καὶ πέντε ἔτη διδάσκων, ἐν ὧν εἴκοσιν ἔτη, ἦτοι μέχρι τοῦ 1596, τοῦθ' ὅπερ ἀνακριβές, διότι θέλομεν εὐρεῖ τὸν Κορθησιον κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1591 προϊστάμενον τῆς ἐν Νεαπόλει Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας. Ὁ *Legrand* ὑπέδειξε πλείστας ἀνακριβεῖς εἰδήσεις καὶ συγχύσεις ἀπαντώσας εἰς τὰ ἔγγραφα τῶν Ἀρχείων τοῦ Κολλεγίου· μία τοιαύτη συνέθη καὶ εἰς τὴν πενταετῆ διδασκαλίαν τοῦ Κορθησιου· αὕτη δέον, νομίζομεν, νὰ συμπεριληφθῇ εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν δεκαπενταετίαν, ὅτε μένει δεκαετῆς ἢ μαθητεία καὶ ἐπομένως ἡ ἀποφοίτησις τακτέα εἰς τὸ 1586 ἔτος. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ χρονικῷ διαστήματι ὁ Κορθησιος προεχειρίσθη διάκονος τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἐπὶ πάπα Σίξτου Ε' (ἀπὸ Ἀπρ. 1585 ἕως Αὐγ. 1590), ἀναγινώσκων ἑλληνιστὶ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον κατὰ τὰς ἐπισήμους παπικὰς λειτουργίας, κατὰ διάταξιν εἰδι-

¹) «Quindecim ipsos annos, quibus in Collegio est commoratus....» Ἐκθ. (*Legrand*, αὐτ. σ. 167). . . «Havendo... honorato il Collegio, che quindecim anni Gallevò...» Χρον. (αὐτ. σ. 170).

²) *Legrand*, αὐτ., σ. 210—211. Περὶ τῆς δοθείσης ὁμολογίας πίστεως, σ. 142, 167.

³) Ἐκθ. παρὰ *Legrand*, αὐτ. σ. 167.—Χρονικόν, αὐτ., σ. 170.

κὴν τοῦ 1586 ἀνατεθείσης τῆς ἀναγνώσεως ταύτης τοῖς μαθηταῖς τοῦ Κολλεγίου¹.

Γ Ο ΚΟΡΘΗΣΙΟΣ ΕΝ ΝΕΑΠΟΛΕΙ

8. Ὁ Κορθίσιος τῷ 1591 ἐπὶ πάπα Γρηγορίου ΙΔ' (ἀπὸ 15 Δεκ. 1590—29 Δεκ. 1591) ἐχειροτονήθη ἐν Ρώμῃ κατὰ τοὺς τύπους τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καὶ λαβὼν συστατικὰ γράμματα τοῦ Καρδινάλιου Φραγκίσκου Σφόρτζα ἦλθεν ἐκ Ρώμης εἰς τὴν Νεάπολιν· κατὰ Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους προῦκάλεσε τὴν ἀποστολὴν, ἐκ μέρους τοῦ γενικοῦ βικαρίου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Νεαπόλεως Τζεζουάλδου, τῆς Βούλλης τῆς ἐγκαθιδρύσεως αὐτοῦ ὡς προϊσταμένου τῆς αὐτόθι ἑλληνικῆς ἐκκλησίας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου. Αὕτη ἀδεία τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου Ε' (Charles Quint) ἠγέρθη τῷ 1518, ἀναλώμασι τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως Θωμᾶ, υἱοῦ Δημητρίου Ἀσάνη Παλαιολόγου, καὶ ἐλειτούργει κατὰ τὰ δόγματα τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας· ἡ ἐποπτεία καὶ διαχειρίσις τῆς ἐκκλησίας μετέβαινε, κατὰ τὰς διατάξεις τῆς διαθήκης τοῦ κτίτορος, εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ κληρονομικῶς· ἀλωθείσης ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1532—1534 τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Κορώνης, οἱ κάτοικοι καὶ οἱ ἱερεῖς μετηνάστευσαν εἰς τὴν Ἰταλίαν· οἱ δ' εἰς Νεάπολιν ἐλθόντες εὑρον τὴν ἐν λόγῳ ἐκκλησίαν ἐν παρακμῇ, τὴν ἐν αὐτῇ λειτουργίαν ὑπὸ λατίνου ἱερέως τελουμένην, μόνην πρόσοδον τὸ ἐνοίκιον σφαγείου ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς ἀγορᾶς κειμένου, καὶ δικαιούχον κληρονόμον τὴν Μαρίαν Ἀσάνη. Οἱ Κορωναῖοι συμπήξαντες Ἀδελφότητα ἀνέλαβον, ἐπινεύσει τῶν κληρονόμων τοῦ κτίτορος καὶ ἐκχωρήσει τῶν κληρονομικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων εἰς τὴν Ἀδελφότητα, τὴν ἐποπτείαν καὶ διαχειρίσιν τῆς ἐκκλησίας· ἀδεία δὲ τῆς Ἀρχῆς συνέταξαν τῷ 1561 Κανονισμόν καὶ Καταστατικόν, θεσπίσαντες σὺν ἄλλοις τὴν ὑπ' αὐτῶν ἐκλογήν, πρόσληψιν καὶ ἀπόλυσιν τοῦ προϊσταμένου ἱερέως, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς παροικίας, ἐπὶ ἀμοιβῇ ἑτησίᾳ ἑκατὸν βασιλικῶν δουκάτων. Οἱ ἔκτοτε διατελέσαντες προϊστάμενοι, βλέποντες τὴν ἀνθηρὰν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς ἐκκλησίας, ἀπεπειρῶντο νὰ γίνωσιν ἰσόβιοι καὶ νὰ νέμονται ὑπὲρ ἑαυτῶν τὰς προσόδους τοῦ ναοῦ, ἀλλ' ἀφ' ἑνὸς μὲν ἢ ὑπὸ τῶν δικαιούχων κληρονόμων ἐκχώρησις τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν εἰς τὴν Ἀδελφότητα, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἐπὶ τῶν προϊσταμένων τεθεσπισμένα δικαιώματα αὐτῆς, ἐματαίουν πᾶσαν ἀπόπειραν. Πρῶτος ὁμοῦς ὁ Κορθίσιος ἐπεχείρησε τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ πόθου τῶν προκατόχων αὐτοῦ, ἀποδείξας ὅτι ἐδικαιοῦτο νὰ ἦναι ἰσόβιος καὶ ἐπικαρ-

¹⁾ *Lagrangé*, ἐνθ' ἀν., σ. 168—170.—*Neitzhammer*, ἐν Δελτίῳ Ἰστ. καὶ Ἐθν. Ἔστ. Ἑλλάδος, τόμ. Θ', ἐν Ἀθήναις, 1926, σ. 637—638.

πρωτῆς τῶν προσόδων, ἐπειδὴ ἦτο διορισμένος προϊστάμενος τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ Σκηπίωνος Σουριάνου, ἀνεψιοῦ Βικτωρίας, τελευταίας ἀπογόνου τοῦ κτίτορος τῆς ἐκκλησίας Παλαιολόγου, καὶ μόνης δικαιούχου εἰς τοῦτο συμφώνως τῇ διαθήκῃ· κατὰ τῆς ἐπεμβάσεως ταύτης τοῦ Σουριάνου οἱ ἰθύνοντες τὰ τῆς Ἀδελφότητος ἀνηνέχθησαν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια, ὃ δὲ Κορτήσιος προσέτραξεν εἰς τὸ βικαριάτον καὶ δι' αὐτοῦ κατέσχε τὸ ἐνοίκιον τοῦ σφαγείου, ἐξαναγκάσας τὸν ἐνοικιαστὴν νὰ πληρώσῃ εἰς αὐτόν· προέβη εἰς πώλησιν τάφων ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας καὶ εἰς εἰσπραξίν ἐν γένει πάσης προσόδου τέως ὑπὸ τῆς Ἀδελφότητος εἰσπρατομένης. Ἐκτον ἤδη ἔτος διήνυεν ὁ μεταξὺ τοῦ Κορτησίου καὶ τῆς Ἀδελφότητος ἀγὼν, ὅτε τῇ 22 Σεπτεμβρίου 1597 ἐπεκυρώθη συμβολαιογραφικῶς ὁ Κανονισμὸς τοῦ ἔτους 1561, δι' οὗ ὠμολόγουν οἱ δικαιούχοι κληρονόμοι τοῦ κτίτορος τὴν ἐκχώρησιν τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν εἰς τὴν Ἀδελφότητα, καὶ αὕτη ἐθέσπιζε τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς τοῦ διορίζειν καὶ παύειν τὸν προϊστάμενον· παύσασα ὅθεν τὸν Κορτησίον ἐκάλεσεν εἰς τὴν προσειάν τὸν Νικηφόρον Μελισσηνόν, Ἴταλο-Γραικόν, Κρήτα μὲν τὴν καταγωγὴν, γεννηθέντα δ' ἐν Νεαπόλει, μαθητεύσαντα ἐπὶ τινα χρόνον ἐν τῷ Κολλεγίῳ, οὐνίτην ἐπίσης¹. Ὁ Κορτήσιος ἐν τούτοις ἐξηκολούθει τὸν δικαστικὸν ἀγῶνα καὶ ἐπέμενεν εἰς τὰς ἀξιώσεις αὐτοῦ ἐνώπιον τῆς Κουρίας ἀντενεργῶν καὶ κατὰ τοῦ Μελισσηνοῦ, μέχρις ὅτου ἀπεβίωσεν²· τότε ὁ Μελισσηνὸς φαίνεται ὀριστικῶς ἀναλαβὼν τὴν προσειάν, μετ' οὗ πολὺ συνεχίσας καὶ αὐτὸς τὰς ἀξιώσεις τοῦ Κορτησίου, τῇ εἰσηγήσει τῆς Βικτωρίας ὁ ἀγὼν ἦτο μακροχρόνιος λέγει ὁ *Meola* (σ. 122 di maggior durata), ἡ δὲ Ἀδελφότης ἀνηνέχθη ἐπὶ τέλος εἰς τὴν Ἀγίαν Ἐδραν τῇ 4 Αὐγούστου 1610 ἐξέδωκεν ὁ πάπας Παῦλος Ε' Βρεβίον, δι' οὗ ἀποδοκιμάζεται ἡ Κουρία τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Νεαπόλεως, κακῶς ἐκλαβοῦσα ἔνεκα τοῦ θανάτου τοῦ Βρανᾶ ἀδέσποτον τὴν θέσιν τοῦ προϊσταμένου τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀκυροῦται ἡ ὑπ' αὐτῆς γενομένη ἐγκαθίδρυσις τοῦ Νικηφόρου Μελισσηνοῦ, εἰς τὸ

¹) *Legrand*, αὐτ., τ. V, Paris 1903, σ. 475-498, ἰδίᾳ σημ. 4 εἰς σ. 476.

²) [*Gian V. Meola*.] Delle istorie della chiesa Greca in Napoli esistente, Napoli 1790, σ. 119-125, 139. Ἐν σ. 119 Βρανᾶς ὁ Κρανᾶς γράφει ἐντὸς κακογεγραμμένον πάντως τὸ Β. Τὸ κείμενον τῶν σ. 119-128 ἀναδημοσιεύει ὁ *Legrand*, ἐνθ' ἀν.. μὴ γνωρίσας, φαίνεται, τὸ ἔργον ὅτε ἐβιογράφει τὸν Κορτήσιον ἐν τόμῳ Γ'. — *Duplessis*, in difesa dei nazionali Greci per la chiesa di rito Greco orientale esistente fin dal 1518 nella città di Napoli, 1861. — *N. Κατράμης*, ἡ ἐν Νεαπόλει ἑλληνικὴ ἐκκλησία, ἐν Ζακόνθῳ 1866, σ. 17 κέ. — *F. S. Correr* *N. De Luise*, allegazione intorno al rilascio de beni appartenenti alla chiesa Greca cattolica Romana de SS. Pietro e Paolo di Napoli, presso la 2a sezione della Corte di Appello di Napoli, Napoli 1882, σ. 17. — Ὁ ἀοίδιμος Σπ. Λάμπρος κατέλιπεν ἐν ἰδίᾳ φακέλλῳ σημειώματα περὶ τῆς ἐκκλησίας ταύτης, ἀντίγραφα τοῦ Βρεβίου τοῦ 1610 καὶ διαφόρων ἐγγράφων ποικίλων (Νέος Ἑλληνομνήμων, τόμ. Κ' (1926) σ. 3 κέ. 158 κέ.).

τοσαύτας βιαιοπραγίας διαπράξαντος κατὰ τῶν ἰθυνότων τὴν ἐκκλησίαν» ὡς αὐτολεξεί λέγεται. Ἀνωρθώθησαν λοιπὸν οὕτω τὰ δικαιώματα τῆς Ἀδελφότητος, ὃ δὲ Μελισσηνός, συμβουλή καὶ τοῦ Καρδινάλιου Μπελαγμίνου, παρητήθη. Πρὶν ἢ ἐπιληφθῶμεν τοῦ θανάτου τοῦ Βραναῆ, προσθέτομεν ὅτι ἀφ' ἧς ἦλθεν εἰς τὴν Νεάπολιν ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Νεαπόλεως (Studio pubblico della Sapienza) καὶ ἐδίδαξεν εἴκοσι καὶ ὀκτὼ ἢ εἴκοσι συνεχῆ ἔτη, πλείστους καὶ ἐνταῦθα μαθητὰς ἀναδείξας («octo et viginti iam annos» λέγει ἡ Ἱστορία παρὰ *Legrand*, αὐτ. σ. 169, «lesse vent' anni continui» λέγει τὸ *Χρονικόν* αὐτ. σ. 170). Ἐν δὲ τῇ ἰδιότητι ταύτῃ ὦν ἐξέδωκε τύποις ἐν Νεαπόλει τὸ λατινιστὶ σύγγραμμα αὐτοῦ «περὶ τῆς συμφωνίας τῆς Λατινικῆς καὶ Ἑλληνικῆς λειτουργίας», περὶ οὗ κατωτέρω. Ἐὰν μελετηθῶσι τὰ Ἀρχεῖα εἴτε ἡ Ἱστορία τοῦ Πανεπιστημίου τούτου, θέλει γίνεαι ἀκριβῶς γνωστὸς ὁ χρόνος τῆς διδασκαλίας ἐν αὐτῷ τοῦ Ἡπειρώτου Κορτησίου Βραναίου ἢ Βραναῆ.

Δ' ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΚΟΡΤΗΣΙΟΥ

9. Πότε ἀπέθανεν ὁ Βραναῆς; Ζήτημα ἢ μᾶλλον πρόβλημα δύσλυτον τόσον ἀντιφατικαὶ καὶ ἀόριστοι εἶναι αἱ ἀπαντῶσαι εἰδήσεις. Γνωρίζομεν ἤδη ὅτι κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1591 ἔφθασεν εἰς τὴν Νεάπολιν τὴν ἀγωγὴν ἠγειρεν ἴσως ἐντὸς τοῦ 1592 ἔτους· ἐπαύθη ἀπὸ τῆς θέσεως προϊσταμένου μετὰ πάροδον ἕξ ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς, ἦτοι ἐντὸς τοῦ 1597 ἢ 1598, μεθ' ὃ ἡ Ἀδελφότης ἐκάλεσεν εἰς διαδοχὴν αὐτοῦ τὸν Νικηφόρον Μελισσηνὸν (μετὰ τὸν Αὐγουστον τοῦ 1598, εὑρισκόμενον τότε ἐν Ρώμῃ. *Legrand*, V, σ. 476)· ὀλίγον ὕστερον, κατὰ τὸν *Meola*, δικαζομένης ἔτι τῆς ἀγωγῆς ἐνώπιον τῆς Κουρίας τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Νεαπόλεως, ἐπῆλθεν ὁ θάνατος τοῦ Κορτησίου Βραναίου¹· ἡ δὲ Κουρία, ἀδέσποτον θεωρήσασα τὴν θέσιν τοῦ προϊσταμένου, ἐγκαθίδρυσεν τὸν Νικηφόρον. Τὰ γραφόμενα τοῦ *Meola* ἔπρεπε νὰ ἔχωσιν ἀναμφισβήτητον κῦρος, διότι αὐτὸς ἐξιστόρησε τὰ γεγονότα μελετήσας δικόγραφα, συμβολαιογραφικὰ ἔγγραφα καὶ ἀρχεῖα ποικίλα τῆς ἐποχῆς ταύτης· ἐν τούτοις τάξας τὸν θάνατον τοῦ Κορτησίου ὀλίγον ὕστερον τῆς προσκλήσεως τοῦ Νικηφόρου (poco dopo questo tempo) ὑποκίπτει εἰς ἀνακρίθειαν· διότι ὁ Κορτήσιος ἔζη τῷ 1603, ὅτε ἐξέδωκε σύγγραμμα. Λανθάνονται καὶ οἱ τάξαντες τὸν θάνατον τοῦ Κορτησίου εἰς τὸ ἔτος 1637, βασιθεύοντες εἰς τὸ *Χρονικόν*, ὅπερ, λήγον εἰς τὸ ἔτος 1640, λέγει τὸν Κορτήσιον ἀποθα-

¹) *Meola*, ἐνθ' ἀν., σ. 121-122 (= *Legrand*, αὐτ. V, σ. 479).

νόντα πρὸ τριῶν ἐτῶν ¹. Ἡμεῖς ἐρσιδόμενοι ἐπὶ τοῦ παπικοῦ Βραβίου τῆς 4 Αὐγούστου 1610, τοῦ καταδικάζοντος τὴν Κορθίαν, ὡς εἶδομεν, ὡς κακῶς θεωρήσασαν ἀδέσποτον, λόγῳ τῆς ἀποβιώσεως τοῦ Κορθησίου, τὴν θέσιν προϊσταμένου τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν βαβαίαν μαρτυρίαν τῆς ἐν ζωῇ ὑπάρξεως τοῦ Κορθησίου ἐν ἔτει 1603, τάσσομεν τὸν θάνατον αὐτοῦ μεταξὺ τοῦ 1605 καὶ 1606, τῶν δὲ εἴκοσι καὶ ὀκτὼ ἐτῶν τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ δράσεως ὑπολογίζομεν τὰ μὲν δεκαπέντε ἐν τῷ Κολλεγίῳ (1576-1591), τὰ δὲ δεκατρία ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Νεαπόλεως (1592-1605)· τὴν ἐγκαθίδρυσιν ἐπομένως τοῦ Νικηφόρου εἰς τὸ ἔτος 1606 τὴν δ' ἐγερθεῖσαν ὑπὸ τούτου ἀγωγὴν, οἷονεὶ συνέχισιν τῆς τοῦ Κορθησίου, περὶ τὸ 1607—1608, καὶ τερματισθεῖσαν διὰ τοῦ εἰρημένου παπικοῦ Βραβίου τοῦ 1610. Κατὰ ταῦτα ὁ Κορθησιος ἀπέθανεν ἄγων τὸ τεσσαρακοστὸν πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ. Δὲν νομίζομεν ὅτι ἐτάφη ἐντὸς τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ὁ τοσαύτας μερίμνας προξενήσας τῇ ἀδελφότητι καὶ δαπάνας ἢ εἰκὼν αὐτοῦ ἦτο ἀνηρητημένη, φέρουσα ἐπιγραφὴν ἐν αἰθούσῃ τοῦ Κολλεγίου, δεξιὰ τῷ εἰσερχομένῳ ², εἰδικῇ διὰ τὰς εἰκόνας τῶν ἀρχαίων οἰκοτρόφων ³, ἴσως σωζομένη ἔτι καὶ νῦν.

Ε' Η ΕΝ ΝΕΑΠΟΛΕΙ ΠΡΟΕΣΤΕΙΑ ΤΟΥ ΚΟΡΤΗΣΙΟΥ

10. Διθυράμβους καὶ παιᾶνας ψάλλει ἢ ἐν τοῖς Ἀρχείοις τοῦ Κολλεγίου χορεία τῶν βιογράφων τοῦ Κορθησίου, ἐκτενέστατα μὲν ἡ Ἱστορία, συντόμως δὲ τὸ Χρονικὸν καὶ ἢ ἐν τόμῳ τῶν Ἀρχείων XII ⁴, ὁ Ἀλλάτιος, ὁ Ροδοῦ, καὶ λοιποὶ, ἐπὶ ἐξυμνουμένοις ἀποτελέσμασι δῆθεν τῆς προεστίας αὐτοῦ τῆς ἐν Νεαπόλει Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ τῆς Ρωμάνας ἐκκλησίας. Τίνα δὲ ἦσαν ταῦτα; ἀπόπτυσις, λέγουσι, τῶν ἑλληνικῶν ἀμαρτημάτων· ἀποκήρυξις τῶν ἀνατολικῶν δογμάτων· προσχώρησις εἰς τὰ δόγματα τῆς Ρωμάνας ἐκκλησίας καὶ ὑπαγωγή εἰς τὸν Ρωμαῖον Ποντίφηκα τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Νεαπόλεως Ἑλλήνων τοῦ Ἀνατολικοῦ δόγματος. Καὶ διὰ τίνων μέσων; διὰ δημοσίων κηρυγμάτων, διὰ συχνῶν ὁμιλιῶν κατ' ἰδίαν, καὶ κυρίως διὰ τῆς διαγωγῆς αὐτῆς τοῦ Κορθησίου διότι διῆγε βίαν ἀκεραιότατον καὶ ἀγιώτατον, τοῦθ' ὅπερ δύναμις τυγχάνει μέγιστη, προσθέτει ὁ συγγραφεὺς τὴν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ βιογραφίαν (παρὰ *Legrand*, σ. 168). Ἀλλὰ τὰς πανηγυρικὰς ταύτας εἰδήσεις τῶν Ἀρχείων διαψεύδουσιν ἄρδην τὰ ἐκτεθέντα ἡμῖν γεγονότα· σύντομος δ' ἀνασκοπὴ

¹) *Karalevsky*, ἐνθ' ἄν., σ. 189 (*Bessarione* 1912-1913).

²) Ἱστορία, παρὰ *Legrand*, III, σ. 170.

³) *Neitzhammer*, ἐνθ' ἄν., σ. 620.

⁴) *Karalevski*, ἐνθ' ἄν. σ. 138.